

TURK XALQINING MILLIY URF -ODATLARI

Safarova Niginabonu Hayot qizi

O'zbekiston Davlat Jahon tillar universiteti 2- kurs talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada turk xalqining o'ziga xos milliy marosimlari va madaniyati haqida ma'lumotlar berilgan .*

Kalit so'zlar: *Anadolu , „kilam“, gilam, bo'rilar , qahva, xina kechasi, 130dan ortiq.*

Milliy urf-odatlar-millatning turmush tarziga singib ketgan ,uning shakllanishi va rivojlanishiga xizmat qiladigan ,ijtimoiy-madaniy hayotiga o'z aksini topgan , doim takrorlanib turadigan xatti-harakat ,ko'pchilik tomondan qabul qilingan xulq-atvor qoidalar va ko'nikmalar yig'indisidir.Milliy urf-odatlar bizning xalqimizda ham turk xalqlarida ham o'ziga xos o'zbekona tarixiy xususiyatlarga ega bo'lib, an'anaviy va zamonaviy ko'rinishlarda namoyon bo'ladi .Masalan,o'zbeklarda „Navro'z“ bayrami , „ Ramazon“ bayrami , „Qurbon “hayiti , 9-may „Xotira va qadrlash kuni “ O'qituvchi vamu rabbiylar kuni “ bo'lsa , turk xalqlarida esa-choy odamlarga til topishga imkon beradigan mehmondo'stlikning ramzi hisoblanadi . Choy marosimlari turklar uchun juda muhimdir .Suhbatlar, bitimlar tuzish yoki oilaviy masalalarni muhokama qilishda bir piyola choy ,hatto undan ham ko'p choy bilan o'tadi.Turk choyi lola yoki nokga o'xshash mayda maxsus idishchalarda ichiladi.Turkiyada „ Ramazon “ bayrami va „ Qurbon “ hayiti ,g'alaba kuni, mehnat va birdamlik kuni kabi bayramlar nishonlaniladi.

Milliy urf-odatlar millat va elatning tarixi, an'analari, xalq o'zaki ijodi, san'at va adabiyoti turmush tarzi ta'sirida shakllanib ,takomillashib boradi .Shuningdek , Turkiyaning Anadolu shahrida „Kilim“ ya'ni gilam san'ati rivojlanib ketgan. Gilam Anadolu madaniyatida nafaqat bezak va isitish maqsadlarida ,balki ijtimoiy iqtisodiy hayotning bir qismi sifatida qo'llaniladi .To'y, tavallud ayyomi kabi muhim bayramlarda xonadonlarga qo'yilgan gilam oilalarning ijtimoiy mavqei va boylig'ini aks ettirgan. Turk gilamlari o'zgacha ma'noga ega.Ularga tasvirlangan ramzlar qadimgi mifalogiyaga asoslangan,masalan:ayol figurasi tushurilgan gilam xonadon tinchligi va onalik ramzini , bo'rilar esa oilani himoya qilishni ifodalaydi.Hozirgi kunda gilam osish eskilik sarqitiga aylanib kelmoqda.Mustabid tuzum davrida ko'plab urf-odatlar eskilik sarqiti deb poymol qilindi,bu esa yoshlar ta'lim –tarbiyasiga, milliy o'zlikni asrab – avaylashga va shu orqali millatlarning ma'naviy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatdi

Ko'p millatlarda keng tantanali ravishda nishonlanadigan marosim bu- to'y marosimidir .Turk millatining to'y marosimi o'zgacha nishonlanadi .Qizning qo'lini so'rash uchun kuyov tomon kumush patnisda shirinliklar va gullar bilan qizni uyiga sovchilikka keladi . Qiz mehmonlar uchun turk qahvasi damlaydi va yigitning finjoniga tuz solingan bo'ladi .Bo'lajak kuyov bemaza va sho'r ekaniga qaramay ,bildirmasdan tuzli qahvasini ichishi kerak . Bu uning turli qiyinchiliklariga qaramay ,kelin bilan uzoq vaqt birga yashashga tayyorligini bildiradi .Yana bir o'ziga xos an'alaridan biri bu – kechki namozdan keyin nishonlanadigan , faqat

ayollar va qizlar ishtirok etadigan – xina kechasi hisoblanadi. Bu oqshom an'anaviy qizil ko'ylak kiygan kelinning yuzi harir , qizil yoping'ich bilan yopiladi .Qizlarning qo'liga xina suriladi keyin qo'llarini mahkam yopishadilar . Marosim qo'shiq kuylash , shirinliklardan ta'tib ko'rish hamda tunning yarmigacha suhbatlar bilan davom etadi . Turk xalqining to'yi boshqa xalqlardan xina marosimi bilan ajralib turadi.

Milliy urf –odatlarda vatanga , millatga bo'lgan hurmat –e'tibor va sadoqat mujassam bo'ladi . Bizning mamlakatimizda mustaqillik tufayli 130dan ortiq millat elat vakillari urf-odatlarini asrab- avaylash uchun barcha imkoniyatlar yaratilgan. Biz barcha xalq vakillari milliy urf- odatlarimiz bilan faxrlanib yashashimiz kerak. Turk xalqining milliy urf-odatlarini boy va rang-barang merosga ega. Ular asrlar davomida shakllangan va turli tarixiy, madaniy va ijtimoiy omillar ta'sirida rivojlangan. Quyida turk xalqining ba'zi muhim urf-odatlarini haqida ma'lumotlar keltirilgan:

Milliy kiyimlar:

Turk xalqining an'anaviy kiyimlari har bir hududda o'ziga xosdir. Masalan, qizil va qora ranglar ko'plab turk xalqlarining kiyimlarida uchraydi. Ayollar uchun ko'ylaklar, erkaklar uchun esa shalvar va kamzul keng tarqalgan.

Oziq-ovqat madaniyati:

Turk oshxonasi juda boydir. An'anaviy taomlar orasida plov, kebab, manti, dolma va shirinliklardan baklava alohida o'rin tutadi. Oziq-ovqat tayyorlashda ko'plab urf-odatlar mavjud, masalan, mehmonlarga taom taklif qilish va dasturxonni tayyorlash.

BAYRAMLAR VA TANTANALAR

Turk xalqining bayramlari ham juda muhim ahamiyatga ega. Navro'z, Ramazon hayiti va Qurbon hayiti kabi bayramlar oilaviy va ijtimoiy hayotda katta rol o'ynaydi. Ushbu bayramlarda oilalar birgalikda to'ylar o'tkazadi, mehmonlar qabul qilinadi.

AN'ANAVIY MUSIQALAR VA RAQSLAR

Turk xalq musiqasi va raqs san'ati ham o'ziga xosdir. An'anaviy musiqa asboblari, masalan, dutar, tar, va davul keng tarqalgan. Raqslar esa ko'pincha to'y va bayramlarda ijro etiladi.

QADRIYATLAR VA URF-ODATLAR

Turk xalqi o'z qadriyatlariga juda sodiqdir. Oilaviy aloqalar, mehmondo'stlik, kattalarga hurmat kabi qadriyatlar jamiyatda muhim o'rin tutadi. Yana bir muhim urf-odat - bu mehmonlarni kutib olishda ularga samimiy munosabatda bo'lishdir.

Xushxabar berish marosimlari

Turk xalqida to'y marosimlari juda muhimdir. To'y oldidan qizni o'g'il bolaga tanishtirish marosimi (tanishtirish) o'tkaziladi. To'y jarayonida esa turli an'anaviy marosimlar bajariladi, masalan, "qiz olib kelish" va "to'y dasturxonini ochish".

TABIATGA BO'LGAN HURMAT

Turk xalqida tabiatga bo'lgan hurmat kuchlidir. Qadimgi turklar tabiatni muqaddas deb bilganlar va bu urf-odat zamonaviy hayotda ham davom etmoqda. Tabiatni asrash va uning resurslarini oqilona ishlatish hozirgi kunda ham muhim ahamiyatga ega.

Ushbu urf-odatlar turk xalqining madaniy merosini tashkil etadi va ularni o'ziga xos qiladi. Har bir urf-odat o'z ichida tarixiy va madaniy ma'noni saqlaydi, shuning uchun ularni saqlab qolish va avlodlarga yetkazish juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Köprülü, Mehmet Fuat. "Türk Edebiyatı Tarihi." (Turk Adabiyoti Tarixi) - Turk adabiyoti va madaniyati haqida keng qamrovli ma'lumotlar beradi.
2. Öztürk, Halil. "Türk Kültürü ve Medeniyeti." (Turk Madaniyati va Sivilizatsiyasi) - Turk xalqining urf-odatlari, an'analari va madaniyati haqida batafsil ma'lumot.
3. Aksan, Levent. "Türk Halk Bilgisi." (Turk Xalq Bilimi) - Xalq an'analari va urf-odatlari haqida qiziqarli ma'lumotlar.
4. Ergin, Muharrem. "Türk Folkloru." (Turk Folklori) - Turk xalqining folklor an'analari, urf-odatlari va hikoyalari.
5. Yılmaz, Ahmet. "Türklerin Tarihsel Gelişimi." (Turklar Tarixiy Rivojlanishi) - Turklarning tarixi va madaniy rivojlanishi haqida ma'lumotlar.
6. Bütün, Ali. "Türk Müzik Kültürü." (Turk Musiqa Madaniyati) - Turk musiqasi va raqs san'atiga oid urf-odatlar.
7. Güzel, Fatma. "Türk Aile Yapısı ve Gelenekleri." (Turk Oilasi Tuzilishi va An'analari) - Turk oilasi va uning urf-odatlari haqida.
8. Turan, İsmail. "Türk Mitolojisi." (Turk Mitologiyasi) - Turk xalqining qadimiy e'tiqodlari va urf-odatlari.
9. Duman, Zeynep. "Türk Yemek Kültürü." (Turk Oziq-ovqat Madaniyati) - Turk oshxonasi va an'anaviy taomlari haqida.
10. Kaya, Serdar. "Türk Bayramları ve Törenleri." (Turk Bayramlari va Tantanalar) - Turk xalqining bayramlari va ularning ahamiyati.